

TURKI V ZRCALU SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI

Katarina Jaklitsch Jakše

Srednja vzgojiteljska šola in gimnazija Ljubljana, Ljubljana

UDK 316.647.8(=512.161):821.163.6-3.09:398.5(497.4)

Velikanska produkcija protiturške propagande je imela za posledico stereotipno podobo Otomana kot divjega, krvoločnega in nečloveškega bitja, označen je bil kot dedni sovražnik krščanstva. Tovrstna propaganda je bila namenjena reševanju notranjih političnih težav. Obenem je ljudsko mišljenje globoko zaznamovalo tisto, kar se je uveljavilo pod imenom turška nadloga in strah pred Turki, o čemer pričajo številne povesti, pesmi, pridige in posamezne šege.

Turki, slovstvena folkloristika, zgodovinski roman, zgodovinska povest, imagologija

The massive scale of anti-Turkish propaganda led to the stereotype of Ottoman as a wild, bloodthirsty and inhuman being, characterised as the hereditary enemy of Christianity. The aim of this kind of propaganda was to solve internal political problems. At the same time, such thinking deeply marked something that asserted itself later as fear of Turks and the feeling that they meant trouble, about which many novels, poems, sermons and individual customs give evidence.

Turks, Slovene ethnology, Slovene historical novel, Slovene historical poems, imagology

1 Uvod

Znanstveno raziskovanje podob in psihologije naroda je razmeroma mlada usmeritev v komparativistiki, zato bi radi, da se v okviru kulturologije konstituira kot posebna disciplina z imenom imagologija (Smolej 2002: 10). Tako kot socialna psihologija se tudi imagologija ukvarja s stereotipi. Pageaux (Smolej 2002: 139) jih definira kot posebne oblike podob; gre za signal, ki avtomatično napeljuje na eno samo možno interpretacijo. Imagologija raziskuje tako podobo, ki si jo o neki deželi ustvarijo tujci, kot tudi podobo dežele pri domačih avtorjih. Ugotavlja zlasti stereotipne podobe posameznega naroda v določeni književnosti, jih kronološko razvršča in jih skuša razložiti, hkrati pa jih primerja s stereotipnimi podobami drugih narodov v isti literaturi.

2 Turki na Slovenskem

Turške vpade na slovensko ozemlje delimo v več obdobj. Trajali so od začetka 15. do

srede 16. stoletja, v Prekmurju celo do srede 17. stoletja. V prvem obdobju je bil njihov osnovni namen brez dvoma rop. Kot prvi vpad Turkov na Štajersko nekateri zgodovinarji omenjajo napad leta 1396. Po porazu ogrske vojske in križarjev leta 1396 pri Nikopolju naj bi Turki prodrli na Dravsko polje, požgali Ptuj, plenili po okolici in veliko ljudi odpeljali v sužnost. Sledilo je daljše obdobje, ko na slovenskem ozemlju ni bilo vpadov turških čet. Kljub temu so kalili mir številni vojaški spopadi. Najmočnejši fevdalci, Habsburžani, Celjski in Hunjadiji, so namreč medsebojne spore reševali z orožjem, pri tem pa je trpel predvsem slovenski kmet. Po letu 1483 so bile do konca 15. stoletja manjšim roparskim napadom osmanskih bojnikov izpostavljene le Dolenjska in Notranjska ter okolica Ptuja in Celja. V 16. stoletju so turški plenilni oddelki neprestano vpadali, a so bili vpadi po obsegu manjši kot v 15. stoletju. Ker so bili pogosti, so dodobra opustošili predvsem obmejna področja ter gospostva na

ozemlju Dolenjske, Notranjske in Krasa (Voje 1976: 140–157). Turški vpadi so se že od vsega začetka zarezali v zavest prebivalstva na slovenskem ozemlju. Ljudje so se zavedali, da jih tuja sila lahko uniči ali prežene z rodne zemlje. Zato ni čudno, da so se v zvezi z nekaterimi vpadi v domišljiji izoblikovali dogodki, ki jih sploh ni bilo.

3 Turki v slovenskem pripovedništvu

Nobena tradicija med slovenskim prebivalstvom najbrž ni bila tako široka in splošna kot tradicija bojev s Turki. V stoletjih, ki nas ločujejo od časov turških vpadov, se je prvotno izročilo v marsičem spremenilo ali pa so se pripovedim dodale nove zgodbe, ki so jih šele kasneje pripisali Turkom. Dogodki iz časa turških vpadov so pogosto postali tudi predmet mitologije.

Ustno izročilo o Turkih lahko razdelimo v več razdelkov (Voje 1996: 160–165). V prvem razdelku so zgodbe, ki govorijo predvsem o turškem nasilju. V drugi razdelek sodijo zgodbe, ki pripovedujejo o kmečki samoobrambi, gradnji taborov, »čudežnih« rešitvah pred napadalci in raznih zvijačah, s katerimi je slovenski človek presenečal Turke in jih pognal v beg. Tretji razdelek je namenjen ujetnikom, ki so se rešili turškega ujetništva in turških ječ ter se vrnili domov. V četrti razdelek sodijo materialni ostanki, ki pričajo o turški prisotnosti na naših tleh. V zadnji razdelek pa uvrstimo zvonjenje ob določenih priložnostih, ki še danes spominja na Turke.

Največ ljudskih pripovedi je o kralju Matjažu, ogrskem kralju Matiji Korvinu. O njegovi priljubljenosti pričajo številne zgodbe (npr. *Kralj Matjaž in Alenčica*). Znan motiv dekleta s Koroške je pripoved *Miklova Zala*, eno zvenceh imen ljudskih pripovedi s tematiko iz časa turških nemirov je tudi *Peter Klepec*. Primož Trubar je bil obseden s turško nevarnostjo; od otroštva so mu vzbujale grozo pripovedi o Turkih, ki so leta 1527 požgali Rašico in njegovo rojstno hišo. O Turkih je pisal v predgovoru v *Ta prvi dejl tiga noviga testamenta* (1557). Zdi se, kot da gre pri Tru-

barjevi »turški obsedenosti« za tedanjo aktualno tematiko. Takrat so Turki počasi in korenito spreminjali vero in navade ter seveda tudi način mišljenja (Javoršek 1977: 111).

Pisec *Svetega priročnika* Janez Svetokriški se je v svojih pridigah rad razgovoril o bridkostih svojega časa, med katerimi so bili še vedno lakota, kuga in Turki. Anton Martin Slomšek je učbenik *Blaže in Nežica* opremil z zgledi in primerami za dobro in slabo. Za slabo so mu bili zgled tudi Turki, saj je v poglavju Ptičje gnezdo – božje čudo otroke, ki stikajo za gnezdi in uničujejo ptičje mladiče, primerjal s tolovaji in Turki (Krakar 1978: 29).

Po zgodovinski tematiki bojov kristjanov s Turki je posegel tudi pesnik Jovan Vesel Koseski v romantični povesti iz 16. stoletja *V jamo pade, kdor jo drugimu koplje*. Koseski pripoveduje, kaj vse je suženj Lamprin, menda Slovenec z imenom Ivan, doživel na dvoru sultana Selima. Podobna črno-bela ganljivka je tudi njegova turška povest v verzih *Pohlep oslepi*.

Arov in Zman je prva pomembnejša zgodovinska novela, v kateri je Janez Trdina črpal snov iz Valvazorja in ljudskega izročila. Dogajanje je postavljeno v leto 1528, v noveli beremo o turški, a tudi slovenski zvitosti, o zastrupitvi slovenskega in umoru turškega poveljnika ter žrtvovanju lepe Turkinje za slovenskega junaka Arova. Trdinova obsežna *Pripovedka od Glasan-Boga* je povest o usodi poturčenega krščanskega duhovnika. Gre za poskus narodne epopeje Slovencev, s prizori iz ljudskih pesmi in pripovedk. Tudi v zbirki povesti *Bajke in povesti o Gorjancih* Trdina uporabi motiv Turkov v povesti *Bratovska gomila*. Od leta 1849 je Trdina objavljial drobce iz ljudskega slovstva pod naslovom *Narodne pripovedke iz Bistriške doline*, med katerimi sta dve zgodbi, ki govorita o Turkih: pripovedka *Jermanova vrata*, kjer zelo nazorno prikazuje vojskovanje med Korošci in Turki, ter pripovedka *Gradič*.

Turškemu motivu se ni mogel izogniti niti Josip Jurčič; kot zgodovinski okvir za svojo

prvo veliko povest *Jurij Kozjak, slovenski janičar* je uporabil turški vpad iz leta 1475, katerega opis je našel pri Valvazorju. Jurčič se v »povesti za slovensko ljudstvo« *Grad Rojinje* dotakne še dogajanja v letu 1593, ko so se »Slovenci zadnjikrat zbrali, da bi odgnali Turka, svojega groznega nadlegovalca« (Rupel 1949: 7). Ivan Tavčar je napisal »historično podobo« *Antonio Gleđević* (1873); v središču pripovedi je dubrovniški pesnik, ki očita »ljudovladi«, da ne pomaga Srbiji in Hercegovini v njunem boju proti Turkom.

Priljubljene so bile tudi zgodovinske povesti in romani Frana Detele; ena takih povesti je *Takšni so!* Dogajanje je postavljeno v sredino 16. stoletja, turška nevarnost pa je podana samo okvirno: takoj na začetku povesti zagore grmade in poženejo ljudem strah v kosti, čez nekaj dni zagore drugič in oznanijo smrt Herbartu Turjaškega in Andreja Višnjanskega, zmago Turkov in njihov pohod nad naše kraje. Ferdo Kočever - Žavčanin je povest *Mlinarjev Janez, slovenski junak ali uplemenitba Teharčanov* napisal po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja. Tudi v povesti *Križem sveta* Valentina Slemenika gre za družino, ki je zaradi turških napadov na Koroškem, turškega ujetništva in medrodbinskih maščevanj raztepena po celem svetu in se po vrsti dogodivščin spet najde v bitki pri Beljaku leta 1493. Vsi poglobitni Turki pa se izkažejo kot v turške noše preoblečeni Slovenci. Jernej Dolžan leta 1868 pri Družbi sv. Mohora v Celovcu izda povest iz časa turških bojov konec 16. stoletja. Povest nosi naslov *Mati božja dobrega sveta ali Bratovska ljubezen* in se odvija na Dolenjskem. Zgodba govori o županu Marku, katerega sin Jurij po turški vojni ni več prišel nazaj.

Prva daljša turška zgodovinska povest je izvirna povest iz 16. stoletja *Mahmud*, ki jo je leta 1870 objavil Jurij Vranič. Pripoveduje o turškem vezirju slovenskega porekla, ki se odpove visoki karieri in se vrne v rodno Kostanjevico na Krki. Matej Slekovec izda v zbirki Slovenske večernice spominke iz domače zgodovine z naslovom *Turki na sloven-*

skem Štajerskem. Na začetku zelo nadrobno popiše vpade Turkov: kako so ropali, požigali in morili. Franc Valentin Slemenik izda leta 1873 zgodovinsko povest iz turških časov *Izdajavec*; dogajanje je postavljeno v leta 1558–1575. Povest *Zadnji turški napad* Janka Kesslerja je izšla leta 1901 v reviji *Edinost* in se naslanja na ropanje Turkov na Dolenjskem. V njej avtor Turke imenuje kot razbojnik in opiše strah ljudi pred njihovim morebitnim prihodom.

V Ljubljani je pri zvezi avstrijskih učiteljskih društev leta 1910 izšla zgodovinska povest Julija Slapšaka *Turki pred Svetim Tilmom*. Zgodovinska povest *Črna žena*, ki jo je leta 1910 izdala Katoliška knjigarna, je delo Javorana (psevdonim Gregorja Žerjava) in močno spominja na *Miklovo Zalo*. Spopad temelji na odločitvi glavnega junaka, da zapusti ljubečo ženo Zalo, s katero ima otroka, in gre k svoji prvi ženi, nestanovitni ciganski princesi Nigani, ko izve, da ta ni mrtva. Zgodovinsko novelo *Anno Domini oz. Leto 1682* je leta 1912 v *Domu in svetu* objavil Alojzij Remec. Lea Fatur je avtorica »romantiške povesti izza turških bojov« *Vilemir* in turške povesti *Junakinja zvestobe*. Leta 1913 je v *Domu in svetu* kot podlistek objavljala povest *Ko je gorela grmada* s podnaslovom Spomin na Turke; v svečnici 1559 Turki ropajo in lomastijo po slovenski deželi, česar ne morejo odnesti s seboj, uničijo. Pisateljica položi pripoved, razmišljanje, vzdihovanje nad Turki v usta stražarja grmade nad Šilentaborom, Urha Belajeva. V istem času Miroslav Malovrh objavi roman *Ljubezen in junaštvo strahopetnega praproščaka*. Matija Malešič objavi leta 1928 pripoved *Za turškim gričem*, ki govori o mladih fantih Janku, Tonetu in pripovedovalcu, ki so bili v vojski za turškimi griči in tam spoznali lepa dekleta, lepe rože; a lepše kot domače slovenske šmarnice je ni na svetu.

Ivo Grohar leta 1930 objavi v časopisu *Jutro* povest *Zadnji Turek v Osijeku*. Govori o Francetu Kotlarju, Slovcu, ki je topničar v Osijeku in štabni pisar. Leta 1934 prav tako

v *Jutru* izide *Maščevanje Turčina Kelestyre* Davorina Ravljena. Krvava zgodba je zanimiva le zaradi Kelestyrove pristne turške krvi. Mohorjeva tiskarna v Celju je v letih 1932–1937 v štirih knjigah izdala zgodovinsko delo Ivana Zorca *Beli menihi*. V drugi knjigi, *Stiški svobodnjak, Samostan v turški sili*, nas pisatelj popelje v drugo polovico 15. stoletja, ko je bil samostan na vrhuncu svojega razvoja in moči. Povest se konča z napadom Turkov na Kranjsko leta 1471, ko so opleni in požgali tudi Stično. Ferdo Plemič (psevdonim Ferda Kleinmayrja) napiše *Povest iz hudih turških časov*. Tone Čufar leta 1939 objavi veselo zgodbo iz resnih časov *Tam za turškim gričem*, ki izhaja kot podlistek v mariborskem večerniku *Jutro*. Motiv Turkov ovije v pridigo; župnik pri maši razlaga strahote, ki jih počnejo Turki s kristjani. Klemen Hobjan (psevdonim Karla Mauerja) leta 1950 v *Družinskih večernicah* v Celovcu objavi povest iz časov kmečkih puntov in turških bojev z naslovom *Puntar Matjaž*. Leta 1993 pri *Kmečkem glasu* izide še povest Ivana Sivca *Jutro ob kresu*. Gre za viteško povest o ljubezni med Elizabeto, hčerko slovenskega viteza Adama Ravbarja, in njegovim konjarjem Karlom Juričem. Vse osebe v knjigi so vzete iz slovenske zgodovine, celotna pripoved pa je oprta na veliko slovensko zmago nad Turki pri Sisku pred štiristo leti.

4 Turki v slovenski pesmi

Največ spominov za spoznavanje preteklosti se je med narodom ohranilo na turške boje; ti časi so bili junaška doba Slovencev, ko je moral ves narod skupno braniti vero in svobodo proti besnim Osmanom. Ta čas se je dvignila samozavest in kljub bridkim izkušnjam je narod prešinjal neukročen pogum. Osebe, katerih junaštvo opevajo pesmi, so deloma domači poveljniki deloma junaki iz jugoslovanske zgodovine. Eden največjih junakov iz časa prvih turških napadov je Korvinov oče Ivan Hunjadi, ki se je skoraj celo življenje boril proti Turkom.

V *Č'belici* so izšle tri pesmi s turško tematiko (*Pesem od Ravbarja, Kralj Matjaž in Mlada Breda*), pri Ahaclu ena (*Lavdon pri Belimgradi*), pri Vrazu dvajset (*Marko ino Turki, Turki v Limbuši, Matjaž v vozi turški, Turki pred Dunajem, Lepa Jana, Glas iz Gradca* itn.) in v najpomembnejši izdaji slovenskih narodnih pesmi, v *Slovenskih pesmih krajnskega naroda*, dvajset pesmi (*Lavdon, Rejenka, Ribniška Alenčica, Pet bander, Dunajska zapertija, Turški rop* itn.) (Krakar 1978: 121).

Alenčica, sestra Gregčeva med turškimi romancami najbolj izstopa. Motiv sega v zgodnje fevdalno izročilo, ko se je morala sestra boriti namesto brata, ki so ga ubili Turki. Narodne pesmi pogosto opisujejo tudi turški rop. *Kralj Matjaž in Alenčica* je romanca poznega srednjega veka z motivom, ki sega v visoki srednji vek – v čas pesnitev, ki so opevale ugrabitev in rešitev krščanskih žena iz rok nevernikov. Snov je prešla na kralja Matjaža, Saraceni so se spremenili v Turke. Otožna pesem *Ribniška Jerica* je ena najlepših z vsebinsko tematiko ugrabljenih otrok; v duhu tistega časa so krivdo za ugrabitev nosili Turki.

Čeprav Turki v slovenski ljudski folklori niso upodobljeni samo črno-belo, jih večina pesmi prikazuje kot nasilne, samozavestne in ukazovalne ljudi, ki zahtevajo brezpogojno vdajo kristjanov. Poleg tega Turk rad prelomi besedo: dekletu, ki mu mora služiti, obljubi, da jo bo pustil domov, toda besede ne drži in dekle umre v tujini (*Dominkova Ančika*). V več pesmih beremo tudi o meglici nad poljem, ki ni meglica, ampak sapa konj turških snubačev. Ptica, ki poje pod belim gradom, ni ptica, ampak mladi junak, ki odhaja v boj s Turki in pojoč jemlje slovo (*Ljubezen drage, prava ljubezen*). Tudi ponavljajoča se stalna števila so prišla v pesmi o Turkih: ptica, ki oznanja Matjažu na tujem, da je Alenčica v nevarnosti, trikrat obleti Matjažev šotor; v bitki pri Beogradu je preteklo toliko krvi, da bi gnala tri mlinske kamne; Bučarjeva sin in hči sta bila turška ujetnika sedem let in pol;

Marko v eni pesmi pobije sedemsto sedemnajst Turkov (*Trije bratje*) in v drugi devet (*Marko ino Turki*); Breda je umrla kot deveta nevesta skupaj s svojim dobrim turškim ženinom (*Mlada Breda*). Dobri ženin je v slovenski ljudski poeziji ena od tistih podob, ki se ne ujemajo z drugimi klišeji (Krakar 1978: 124–125).

Tudi slovensko umetno slovstvo je spremljalo boje s Turki. O turškem zlu so na več mestih pisali že slovenski protestanti. Primož Trubar je bil prepričan, da raste turška moč zaradi pregrešnega življenja in papizma krščanskih plemičev. Tako je v *Eni duhovski pejsmi zuper Turke* (1567) in v pesmi *Ne daj, oča naš, ljubi Bog* papizem izenačil s turško nevarnostjo. Turke kot krivoverce je omenil tudi Jurij Dalmatin v pesmi *Ena srčna molitev zuper Turke* (1574), kjer gre za bolj ali manj izvirno tvorbo s temo iz aktualnih življenjskih okoliščin. Turke najdemo tudi v spisih slovenskega baroka in razsvetljenstva, ko so se turški vpadi že polegali. Valentin Vodnik poseže po tej tematiki v predgovoru *Pesmi za brambovce*; slovenske brambovce spominja na turške boje in jih želi ohrabriti za obrambo slovenskih meja.

V osemnajstem stoletju turška nevarnost Slovincem ni več predstavljala takšnih težav kot v preteklih stoletjih, zato tudi za slovensko slovstvo tistega časa boji s Turki niso več ena od emocionalno obravnavanih tem. Turško tematiko je ponovno obudila k življenju romantika. Urban Jarnik je v duhu romantikov napisal pesem o grški vstaji proti Turkom. Poleg njega je po tej temi segel tudi Matija Čop, ki je napisal nekaj grških uporiških pesmi proti Turkom; ohranile so se v njegovi zapuščini. Pesmi so že naznanjale trideseta leta devetnajstega stoletja, ko se je v krogu *Č'belice* in njenega duhovnega vodje Čopa rodilo tudi zanimanje za slovenske narodne pesmi o bojih s Turki.

Narodnim pesmim se je v obdobju romantike pridružilo tudi več umetnih. V prvem letniku *Č'belice* je Jakob Zupan pod skupnim naslovom *Krajnski Plutarček* objavil nekaj

štirivrstičnic v čast raznim možem; med njimi sta tudi *Baron Ungnad Hans* in *Baron Turjaški Andrej*. Podobne Zupanove prispevke je najti še v tretjem zvezku *Č'belice*, npr. *Turki v Polhovim Gradci 1416* in *Turki pri Novimurci 1430* (Krakar 1978: 126).

Najbolj tipična romanca Franceta Prešerna je *Turjaška Rozamunda*, ki govori o lepi in prevzetni plemkinji in še lepši sestri bosanskega paše. Pri tej romanci velja omeniti dve stvari: kristjane v turški sužnosti, ki jih mora iti Ostrovrhar na Rozamundin ukaz osvoboditi, ter simpatijo do mohamedanke, in ne do nadute kristjanke. O kristjanih v turški sužnosti piše Prešeren še v sonetu *Vi, ki vam je ljubezni tiranija*. Ujeti kristjani so živa podoba pesnika, ki mu ljubezen – tiran ne prinaša nič manjše bolečine, »kakor trpe med Turki jo kristjani« (Krakar 1978: 133). Turki so bežno omenjeni tudi v osmem sonetu *Sonetnega venca* kot ena najhujših nesreč slovenske preteklosti. V baladi o gorenjskem zapeljivcu z naslovom *Ponočnjak* pa je skrivnostni pajdaš zapeljivca oblečen kot turški mejaš.

Narodnim pesmim je podobna že prva znana pesem Stanka Vraza s turško tematiko, epsko-lirski domislek *Marko in Micka*. Marko v njej jemlje Turkom glave enako pogumno kot v narodni poeziji. Le Alenčica je pri Vrazu postala Micka, Turki pa so se mu prikazali kot »živi plamen in krvavo morje« (Krakar 1978: 134). V letih, ko je v *Č'belici* izšlo več slovenskih narodnih pesmi o bojih s Turki, je tudi ljubljanski *Ilirski list* objavil nekaj sestavkov na to temo, npr. *Jek od Balkana*. Več prispevkov v verzih je izšlo tudi v *Kmetijskih in rokodelskih novicah*. Janez Cigler je objavil pesem *Ljubljanski kovači*, ki je posvečena resničnemu dogodku iz slovenske zgodovine (iz leta 1472). Jernej Levičnik v svojem obsežnem epu *Katoliška cerkev* opisuje boje, trpljenje in zmage katoliške cerkve. Med izvirna mesta v epu sodijo tudi tista, kjer govori o Turkih, ki jih je po Dantejevem zgledu v tretjem in četrtem spevu postavil v pekel med nečistnike.

Jovan Vesel Koseski za *Novice* napiše turško pesem *Začarana puška*, kjer se pred bralcem odvija na videz harmonična ljubezenska zgodba med krščanskim dekletom in Turkom Davudom. Jože Hašnik v *Novicah* objavi balado o *Močnem varhu*; o svetem Krištofu, ki je v svoji cerkvi v Grajski vasi na Štajerskem čudežno rešil ljudi pred podivjanimi Turki. Leopold Höffern je v *Novicah* v epski pesmi *Rožekar* opeval enega svojih prednikov v gradu Rožek, kako je šel nad Turke in kako bi v dvoboju z mladim Turkom omagal, če ga ne bi rešil neznani konjenik. Iz dobe turških vpadov se je v ustnem izročilu ohranila zgodba, ki jo je uporabil Josip Stritar kot motiv v pesnitvi *Turki na Slevici*: »Privrel je Turek, koder gre, / rohni, mori, požiga« (Voje 1996).

Anton Aškerc se je turškega motiva dotaknil v zbirki *Balade in romance*. Ena najbolj znanih pesmi *Brodnik* je oris idealnega ribiča, ki žrtvuje sebe, da bi z zvijačo pogubil turške oglednike. Pesem *Janičar* je slika turškega janičarja, ki raje napravi samomor, kot da bi napadel rodno vas. V baladi *Mea culpa!* se Aškerc nasloni na motiv bitke pri Sisku in na strašen poraz Turkov s strani krščanske vojske. *Vaška lipa* opeva lipo sredi slovenske vasi; le stari Jošt, ki je že umrl, je vedel, da pod njo leži zaklad, ki so ga zakopali Turki in ga zagotovo pridejo iskat. Janez Menart v *Srednjeveških pridigah in baladah* piše o pridigah proti Turkom, ki so bile v svojem času posebna govorniška zvrst; z njimi so pridigarji navduševali bojavnike po vsej Evropi za t. i. križarske pohode nad Turke.

5 Sklep

Celih petsto let so imeli naši predniki v bližini vzhodne meje turškega sovražnika.

Torej ni čudno, da so bili Turki v zavesti ljudi usidrani kot pojem za nekaj slabega, nevarnega. Kot kaže, se je v zavest najbolj vtisnila prav usoda ujetnikov. Znale so tudi povedke o turških zakladih in skrivnih rovih, skozi katere so se ljudje reševali pred turškimi napadalci, o čudežnih rešitvah iz turškega ujetništva, o raznih grozodejstvih turških napadalcev itn., kar je pustilo teman pečat pri slovenskem človeku, četudi Turki v resnici nikoli niso prišli tako daleč na sever – prihajali so njihovi odposlanci, janičarska vojska in razni odpadniki. Toda bilo jih je ravno dovolj, da je bila že misel na turškega sovražnika močna in zastrašujoča. Temu primerni so tudi teksti, ki se neposredno ali posredno dotikajo boja in bivanja s Turki.

Literatura

- HLADNIK, Miran, 1982: Mohorjanska pripovedna proza. *Slavistična revija* 30/4. 389–414.
- HLADNIK, Miran, 1994: Slovenska zgodovinska povest v 19. stoletju. Martina Orožen (ur.): *Slovenski jezik, literatura in kultura v 19. stoletju. 30. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. 127–153.
- JAVORŠEK, Jože, 1977: *Znameniti Slovenci, Primož Trubar*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- KRAKAR, Lojze, 1978: *Prepletanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- RUPEL, Mirko (ur.), 1949: *Zbrano delo, Josip Jurčič*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- SMOLEJ, Tone (ur.), 2002: *Podoba tujega v slovenski književnosti. Podoba Slovenije in Slovencev v tuji književnosti: imagološko berilo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo.
- VOJE, Ignacij, 1996: *Slovenci pod pritiskom turškega nasilja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.